ИНДЖИ САЧКЪАН АДАМ

СІВАЧ ПЕРЛІВ

ИНДЖИ САЧКЪАН АДАМ | СІВАЧ ПЕРЛІВ

Кримсько-
татарська
народна казка

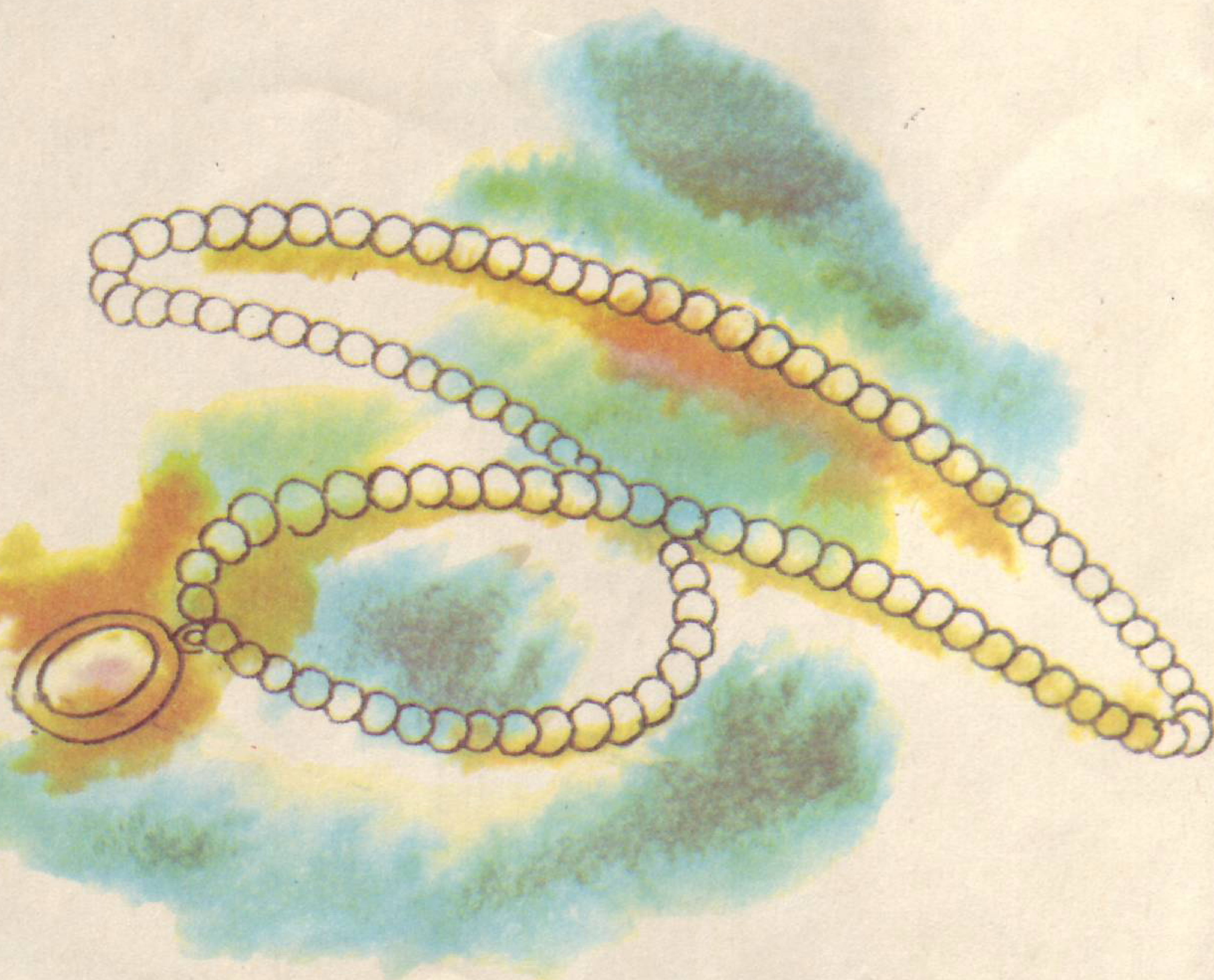
Для молодшого
шкільного віку

Художник
СВІТЛАНА КІМ

Переклав
з кримськотатарської
СТАНІСЛАВ ТЕЛЬНЮК

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1990

С $\frac{4803800400-268}{М206(04)-90}$ Без огол.

ISBN 5-301-01059-X (укр., кримськотат.)

Джинаетчи ханнынъ хазинесини хырсызлай. О чокътан-чокъ алтын ве чокъ къыйметли шейлер алып къача. Эпи-

У володаря одного ханства злодій обікрав скарбницю. Чимало різних коштовностей і золота забрав він з собою.

синден зияде хан апайынынъ боюнджагъына окюне, чюнки онынъ ичинде энъ къыйметли инджилер ве башкъа дюльбер ташчыкълар бар экен.

— Джинаетчини тапып ве оны джезаламасам, мен хан дегилим,— дей о озю озюне.

Ондан сонъ, о бутюн хансарайнынъ къаравулларны, озюнинъ динълейиджилерини ве козьчюлерини топлай да, шойле эмир эте:

— Не япсанъыз япынъыз, лякин джинаетчини тапынъыз! Тапмасанъыз — башынъызны кесерим!

Бутюн къаравуллар, динълейиджилер ве козьчюлер дюньянынъ чевречетини араштырып башладылар. Лякин джинаетчини тапмадылар. Козьчюлернинъ бириси къыйметли юзюкли ве юзюгининъ устюнде пек дюльбер эльмаз олгъан адамнен раст келише. Озюнинъ башыны

Та найбільше бідкався хан за намистом своєї дружини, бо в ньому були найкращі перлини й коштовне каміння.

— Не буду я ханом, якщо не знайду й не покараю злодія,— заприсягнувся володар сам собі.

Він покликав до себе всю двірцеву сторожу, усіх своїх підглядачів та підслухачів і звелів:

— Що хочте робіть, а злодія мені знайдіть. А не зробите, що жадаю, голови поздіймаю!

Ханська сторожа, підглядачі та підслухачі кинулися в усі кінці країни на пошуки. Але злодія так і не знайшли.

Якось один з підглядачів запримітив чоловіка, в якого на руці був коштовний перстень, а в персні діамант небаченої краси. Підглядач, аби самому не позбутися голови, вирішив звинуватити у крадіжці

къутармакъ ичюн, динълейиджи джинаетчини якъалап сарайгъа алып кете.

Озюнинъ везирлерини топлап, хан джинаетчини сораштырып башлай:

— Сен бу юзюкни къаерден алдынъ. Догърусуну айт. Айтсанъ, мен сени азат этерим ве къыйметли бахшиш берерим, айтмасанъ,— пешман этерсинъ!

— Энъ икметли хан! Алланен емин этемен, мен намуслы кишимен ве догърусуну айтарман. Бу юзюкни мен базарда ят адамдан сатын алдым. Сизнинъ юзюгинъиз олгъаныны бильген олсам, ич бир вакъыт сатын алмаз эдим. О адамны сизге кетирир эдим ве о сизге эписини айтар эди. Мен исе ич бир шей бильмеймен.

Хан онъа инанмады ве бичарени джезаландырды. Укюм этиледжекни мейдангъа кетирдилер, джел-

цього чоловіка, схопив його й повів до палацу.

Хан скликав своїх візирів і став допитуватись:

— Де ти взяв оцей перстень? Кажи правду. Скажеш, я тебе випущу на волю і дам щедру винагороду. А не скажеш — то начувайся!

— О наймудріший з ханів, присягаюся ім'ям аллаха,— сказав упійманець,— я людина чесна і кажу правду. Я купив цей перстень на базарі у незнайомої людини. Знав би я, що це ваш перстень, я б його ніколи не купував. Я привів би того чоловіка до вас, і він усе б розповів вам. А я нічого не знаю.

Та хан, звісно, не повірив у ці слова й наказав скарати нещасного.

Привели засудженого на майдан, уже кат і сокиру нагострив, аж раптом чоловік каже:

— Шкода, що зараз ме-

лят балтасыны къайрады. Бу вакъыт бичаре бакъыра:

— Языкъ ки, шимди мен къабаатсыз оледжекмен! Мен шойле шей билемен ки — оны ич кимсе япып олмаз!

— Сенинъ бильгенинъ недир? Недир, деп сорадылар баш везир ве къады?

— Мен ерге инджи екмеге билемен,— деди бичаре. Магъа джан багъышласанъыз, хан чокъ парагъа инджи сатын алмагъа меджбур олмаз я да денъизден чомуп инджи арамагъа чомуджыларны кира этмеге буюк масраф этмез.

Буны эшитип, везир ве къады олюм джезасыны токътаталар ве аджайип хаберни хангъа илян этелер. Хан исе бу адамны озюне тез кетирте.

— Сенинъ айткъанынъ догъру олса, мен озюмнинъ эмиримни ред этермен ве сени ольдюрмем, лякин сен манъа озюнънинъ усні доведеться померти нізащо! Я таке вмію, чого ніхто у світі не вміє!

— А що ж ти вмієш? — запитали у засудженого головний візир та суддя.

— Я вмію сіяти в землю перлини. Якби мені подарували життя, то я зробив би так, що ханові не довелося б купувати перли за великі гроші чи наймати нирців за перлами в море.

Візир і суддя відклали страту й сповістили хана про ту дивину. Хан негайно викликав чоловіка до себе.

— Якщо те, про що ти кажеш, правда — то я скасую свій наказ про твою страту. Але ти мусиш показати мені своє мистецтво.

Хан разом з візирами прибув на поле подивитися на цю дивовижну сівбу.

— Дайте мені пару волів, плуг, борону й хлопчика-погонича,— сказав засуджений.

талыгъынъны, санаатынъны косьтереджексинъ.

Бу аджайип сачувны корьмек ичюн хан ве онынъ везирлери чольге келелер.

— Манъа эки огюз, сабан, тырнакъ ве айдавджы балачыкъ беринъиз,— дей укюмлю.

Коли йому дали все, що він просив, чоловік зорав і проборонував поле. Після цього сказав ханові:

— Тепер можна сіяти перли. Але робити це може тільки чесна людина, яка в своєму житті нічого

Истегенини алгъан сонъ, о ерни сюре ве тырнай. Ондан сонъ хангъа:

— Энди инджини сачмакъ мумкюн, лякин буны тек намуслы адам япаджакъ. О озюнинъ омюринде кимседен ич бир шей хырсызламагъан, ич кимнинъ акъын ашамагъан, ич бир вакъыт хиянетлик япмагъан адам оладжакътыр.

ні в кого не вкрала, нікого не скривдила, не вчинила жодного злочину. Я хоч і не крав ніколи, проте зараз мене звинувачують у злочині — у викраденні коштовностей з ханської скарбниці. Тому я не маю права сіяти перлів.

Мен исе — ич бир вакъыт хырсызламадым, лякин шимди мени ханнынъ хазинесинден къыйметли шейлерини алып къачты деп къабаатлейлер. Онынъ ичюн индже сачмагъа менинъ акъым ёкъ.

Бундан сонъ, сачувны баш везирге теклиф эте. Лякин о, озюнинъ гунасыз олмагъаныны билип, ред этип башлады:

— Менинъ ханым, мен омюрюмде эгинджи олмадым. Инджи дегильде, богъдай биле экмедим. Мен къоркъаман бойле укюмет ишини бозмагъа. Онынъ ичюн, бу эмиетли иштен мени бошатынъыз.

— Яхшы, онынъ ичюн инджини сайгъылы ве итибарлы къады эксин,— деди хан.

— Энъ акъыллыларнынъ акъыллысы,— деди къады. Къадылар ич бир вакъыт экмедилер, не ашайт, не инджи. Менинъ ишим — къадылыкъ. Къа-

Після цього було запропоновано почати сівбу головному візирові. Але той знав, що він небезгрішний, отож став відмовлятися:

— О найясніший з ханів, я ніколи в житті не був хліборобом. Я не знаю навіть, як посіяти пшеницю, а не те що перли. Я боюся зіпсувати цю важливу державну справу. Тому уклінно прошу звільнити мене від такої честі.

— Що ж, тоді нехай посіє перли наш вельмишановний суддя,— мовив хан.

— О наймудріший з наймудріших,— заволав суддя.— Де ж це бачено, щоб суддя сіяв, та ще й перли! Моя справа — судити. От у народі кажуть, буцімто ми, судді, небезгрішні. Ану, як не зійде оце перлиння, хто повірить у правдивість суду? Ні, ні, ні, мені не можна. Аллахом прошу, звільніть мене від цієї честі.

дылар гунасыз дегильлер, дей халкъ. Меселя, инджи чыкъмаса, осьмесе — ким инанып макеменинъ догърулугъуна? Ёкъ, ёкъ, ёкъ, манъа риджа этменъиз. Алланен риджа этем, мени бу шерефтен къутарынъыз.

— Муфтийге бакъып, сиз, энъ намуслы, энъ инсафлы адамсыз, онынъ ичюн сиз эгеджексиз инджини! — деди хан.

Лякин муфтий де салмакълы, эсаслы сылтав тапа ред этмеге.

Бундан сонъ хан башкъа ярдымджыларына ве везирлерине риджа этмеге меджбур ола.

— Бизнинъ улу, къудретли ве адалетли ханымыз! — деди энъ зийрекли ве акъыллы везирлеринннъ бириси,— сиз озюнъизнинъ мераметинъизнен ве алидженапынъызнен бизге буюк ышаныч, шан эттинъиз,— бу девлет ишини бизге теклиф этип. Лякин биз истеймиз ки,— сиз озю-

— Що ж, доведеться вам сіяти перли, о найчеснотніший,— звернувся хан до муфтія [1].

Але й муфтій знайшов важливі причини для відмови.

Тоді хан звернувся до інших царедворців.

— О наш великий, могутній і справедливий хане,— мовив один з найсміливіших і найрозумніших візирів,— ви через свою милість та великодушність виявили нам велику честь і довіру, аби ми, грішні, здійснили цю державну справу. Та ми хочемо просити вас, аби ви самі своїми щедрими руками посіяли ці перли на плідну ниву.

Тепер самому ханові довелося виплутуватися з халепи. Він, як і його візири, як суддя та муфтій, не вільний од гріхів. Отож він теж мусив відмовитися.

Тоді виступив наперед

[1] Духовний глава духовенства мусульман країни.

нъиз джумерт къолунъызнен бу инджини махсуллы тарлагъа эгинъиз!

Энди ханнынъ озю бу игренч алдан чыкъмагъа меджбур олды. О озюнинъ везирлери, къадылары ве муфтийлери киби, гунасыз дегиль эди. Онынъ ичюн озю де меджбур олды ред этмеге.

Ондан сонъ къабаатленген адам хангъа риджа эте:

— Улу ве адалетли хан! Корьгениме ве анълагъаныма коре, сизнинъ бютюн везирлеринъиз ве башкъа ярдымджыларынъыз — намуссыз, виджданссыз адамлар экен. Лякин мени, намуслы ве къабаатсыз, ич яманлыкъ этмеген адамны, сиз ольдюрмеге истейсиз! Бу адалетли ишми?

— Яхшы. Мен озюмнинъ эмиримни ред этемен,— деди хан. Эльбетте, сен намуслы ве къабаатсыз адамсынъ, онынъ ичюн бар ве эк инджини.

Бу адам сюрюльген тарзасуджений і звернувся до хана:

— О великий і справедливий хане! Я бачу, що всі ваші царедворці — не вельми чесні люди. А мене, чесну й невинну людину, яка не зробила нічого лихого, ви наказали стратити! Хіба це справедливо?!

— Гаразд. Я скасовую свій наказ,— мовив хан.— Якщо ти чесний і невинний, то йди і сій перли!

Чоловік пішов по зораному полю, сіючи перли.

Закінчивши роботу, він сказав ханові:

— А тепер я мушу охороняти свій посів, щоб птахи не поклювали і злодії не покрали. А потім ще мені треба три місяці доглядати це перлинне поле, доки не визріють коштовні різнобарвні перли.

Хан тут же наказав своїм людям побудувати курінь серед поля і поставити перед ним сторожу, щоб сівач перлів, бува, не втік.

лагъа бара ве инджи эге.

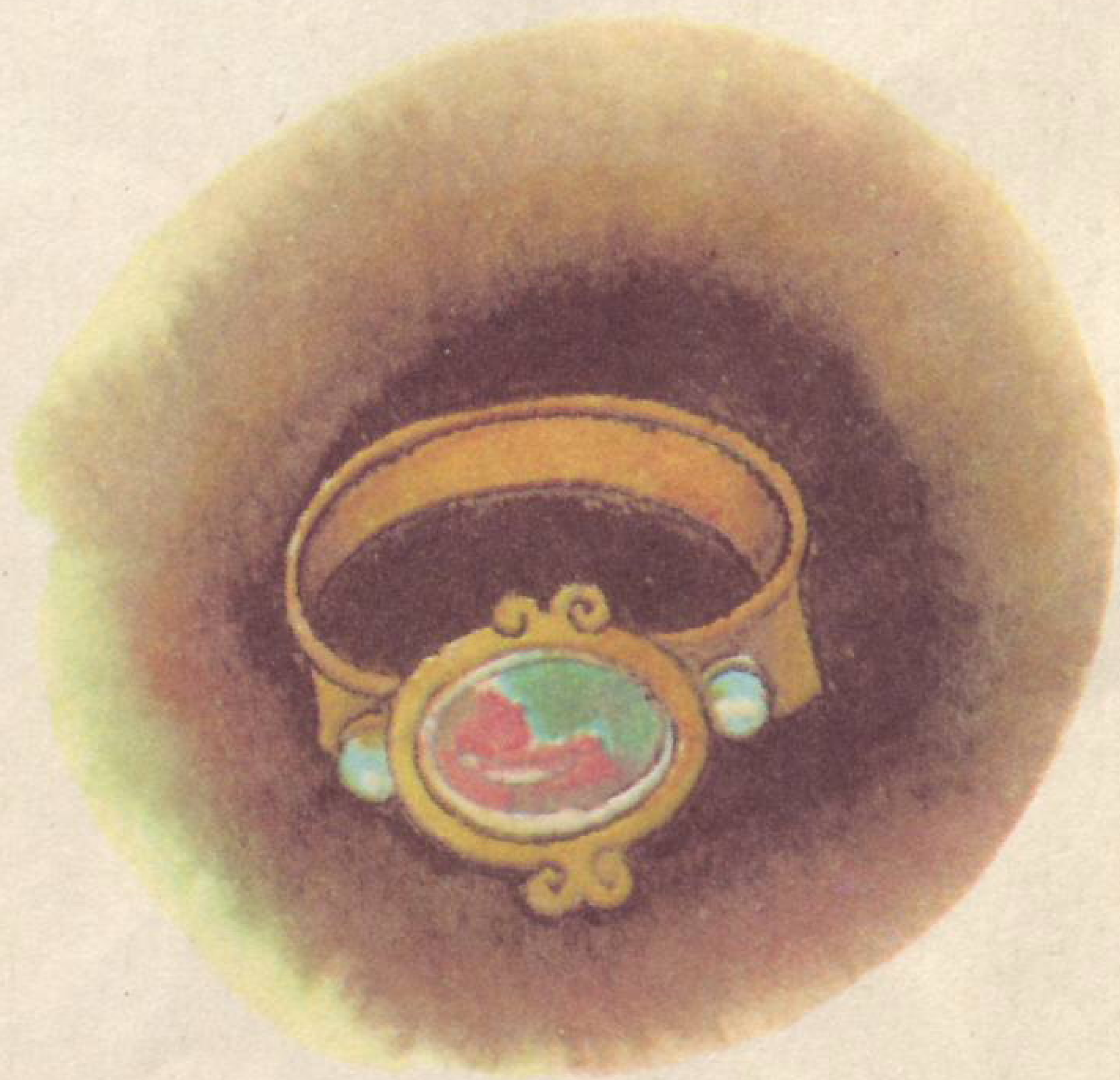
Ишини битирген сонъ, он хангъа айта:

— Энди мен озюмнинъ эгинимни къорчаладжакъман, чюнки джинаетчилер я да къушлар хырсызламасынлар. Даа, магъа учь ай керек бу инджи тарласыны козьлемеге ве къорчаламагъа. Учь айдан мында тюрлю ве къыйметли инджи осер.

Шу арада хан къулларына эмир этип, тарланынъ ортасында чалаш яптырта ве онынъ янына къаравул къоя — инджи сачувджы адам къачмасын, деп.

Бир къач кунь кечкен сонъ, инджи сачкъан адам къача. Гедже о къаравулны юкълаткъан иляджнен сыйлай ве башкъа мемлекетке къача. О яхшы биле эди ки, инджи ич бир вакъыт осьмейджек, чюнки инджини отьмек киби осьтюрмеге имкян оладжагъына инангъан адам,— акъылсыз кишидир!

Та минуло кілька днів, і за сівачем перлів слід загув. Однієї ночі він напоїв сторожу сонним зіллям і втік у іншу країну. Він-бо добре знав, що перли ніколи не зійдуть, і дурний той, хто повірив, що перли можна вирощувати, як хліб.

Литературно-художественное издание

СЕЯТЕЛЬ ЖЕМЧУГА
Крымскотатарская
народная сказка

(На украинском и крымскотатарском языках)

Для младшего школьного возраста

Перевел с крымскотатарского
Тельнюк Станислав Владимирович

Художник
Ким Светлана Давыдовна

Киев «Вэсэлка»

Завідуючий редакцією *М. І. Шпаковатий*
Редактор *Л. О. Буцень*
Художній редактор *К. І. Сулима*
Технічний редактор *Л. В. Маслова*
Коректор *Т. М. Васильєва*

ИБ № 5649

Здано на виробництво 04.07.90. Підписано до друку 11.10.90. Формат 70×100/16. Папір офсетний № 1. Гарнітура таймс. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 1,30. Умовн. фарб.-відб. 6,5. Обл.-вид. арк. 1,34. Тираж 20 000 пр. Зам. 0—2413. Ціна 15 к.

Ордена Дружби народів видавництво «Веселка», 252655, Київ, МСП, Мельникова, 63.

Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига». 252057, Київ-57, Довженка, 3.

15 к.

